

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

УДК 336.025:339.54

DOI: 10.31359/2411-5584-2019-37-2-11

В. В. ГУМЕНЮК

доктор економічних наук,
професор кафедри туризму
Івано-Франківського національного
технічного університету нафти і газу,
Україна, м. Івано-Франківськ
e-mail: grc@ukr.net
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8493-4470>

Т. В. СОЛОДЖУК

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника,
Україна, м. Івано-Франківськ
e-mail: tania-solodguk@ukr.net
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7746-6299>

ВАЛЮТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ В СИСТЕМІ ЧИННИКІВ АКТИВІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ¹

У статті розкрито теоретичні та правові аспекти валютного регулювання, процес його становлення в Україні та роль у системі важелів, які застосовує регулятор для стабілізації ситуації на валютному ринку. Досліджено вплив заходів валютного регулювання на формування показників зовнішньоторговельного балансу.

¹ © Гуменюк В. В., Солоджук Т. В., 2019. Стаття публікується на умовах ліцензії Creative Commons – Attribution 4.0 International (CC BY 4.0).

Статтю розміщено на сайті збірника: <http://econtlaw.nlu.edu.ua>.

Ключові слова: валютне регулювання, валютна система, адміністративні заходи валютного регулювання, економічні важелі, зовнішньоекономічна діяльність.

JEL Classification: G20, G38.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації валютна система кожної країни формується під впливом необхідності міжнародного співробітництва, обміну капіталів на різних ринках, переміщення робочої сили між країнами і посилення впливу діяльності транснаціональних корпорацій.

Процеси глобалізації передбачають поступову інтеграцію національних економік, що сприяє зростанню економічної ефективності їх функціонування, раціональному управлінню національними та світовими фінансовими ресурсами, позитивному впливу на діяльність суб'єктів господарювання. Вони опосередковуються торговельними і фінансовими потоками.

До кількісних характеристик глобалізації можна віднести: зростання обсягів експорту і його частки у ВВП країн світу, стрімке збільшення суми прямих іноземних інвестицій, потоків капіталу, щорічного обороту на валютних ринках, обсягів міжнародного банківського кредитування, туризму, міграції робочої сили, використання платіжних систем та інструментів. Основною платформою реалізації цих процесів у країнах є валютні ринки, які формуються під впливом використання різних інструментів валютного регулювання з боку держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукове підґрунтя дослідження валютного регулювання економічних процесів в умовах становлення ринкової економіки становлять наукові розробки зарубіжних економістів Дж. Кейнса, А. Маршалла, Дж. Робінсон, Дж. Стігліца, Дж. Стюарта, Е. Чемберліна та ін. Фундаментальні розробки Ж. Тіроля (аналіз ринкової влади та регулювання економіки), О. Харта і Б. Хольмстрема (розробка інструментарію стимулювання економічних систем), П. Ромера (інтеграція технологічних інновацій у довготерміновий макроекономічний аналіз) спричинили нові дискусії в економічній науці щодо переосмислення системи державного регулювання економіки і торгівлі.

У наукових працях українських економістів Б. Данилишина [1], А. Мазаракі, В. Лагутіна [2], Ю. Уманціва, О. Міняйла [3] та деяких інших учених розкриті найважливіші аспекти розвитку внутрішнього ринку товарів і послуг, державного регулювання торгівлі в Україні.

Визнаючи незаперечну наукову та практичну значущість проведених досліджень, вважаємо, що питання валютного регулювання зовнішньої торгівлі

залишаються недостатньо опрацьованими на теоретичному та методологічному рівнях і потребують окремого дослідження.

На сучасному етапі формування економіки України спостерігаємо ряд загроз та ризиків, що стримують її розвиток, чинять перешкоди інтегруванню у світовий простір і не сприяють стабільності фінансової системи.

Формулювання цілей. Ставимо за мету дослідити основні теоретичні та правові аспекти валютного регулювання держави, необхідність його здійснення і вплив на показники зовнішньоторговельного балансу України.

Виклад основного матеріалу. В Україні перші валютні правила, що стосувалися зовнішньоекономічної діяльності та передбачали відрахування частини експортної виручки у державний і місцеві валютні фонди, перейшли у спадок від командно-адміністративної системи.

Одним із ключових моментів при встановленні валютних обмежень стало прийняття Декрету Кабінету Міністрів України і, як наслідок, Закону «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті». Ці нормативно-правові документи вводили заборону на здійснення розрахунків в іноземній валюті на території нашої держави, обов'язкове ліцензування на операції з інвестування коштів за кордон, заборону без письмового дозволу НБУ відкривати рахунки за кордоном, вимогу про обов'язковий продаж валютної виручки й обмеження термінів розрахунків за зовнішньоекономічними контрактами [4]. Усі ці обмеження тривалий час застосовувались на вітчизняному валютному ринку.

Сутність поняття «валютне регулювання» розкрите в Законі України «Про валюту і валютні операції» як діяльність Національного банку України або Кабінету Міністрів України (у визначених законом випадках), спрямовану на регламентацію здійснення валютних операцій суб'єктами валютних операцій та уповноваженими установами [5].

Валютне регулювання є однією з форм державного впливу на суб'єктів валютних відносин із метою реалізації відповідних цілей економічної політики держави та передбачає здійснення комплексу заходів держави, спрямованих на стабілізацію або зміну валютних відносин [6, с. 139].

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про перелік заходів захисту, порядок та критерії їх запровадження, подовження та дострокового припинення», якщо наявні ознаки нестійкого фінансового стану банківської системи України, зокрема погіршення її платіжного балансу, чи виникають загрози фінансовій стабільності держави, НБУ може запроваджувати спеціальні заходи захисту на валютному ринку. Ці заходи впроваджуються, якщо спостерігаємо значне зниження валютного

курсу гривні до іноземних валют та/або золотовалютних резервів Національного банку; значний відтік коштів із депозитних рахунків банків, зменшення суми вкладів; значне зростання сум і вартості зовнішніх запозичень або неможливість їх здійснення; ескалацію суспільно-політичної та/або геополітичної напруги України та інші ризики, що несуть ризики для стабільності фінансового сектору.

При валютному регулюванні держава застосовує дві групи важелів:

- економічні, які застосовуються регулятором на валютному ринку: дисконтної та девізної політики, диверсифікації валютних резервів держави, регулювання режиму валютного курсу, девальвації та ревальвації;
- адміністративні, які передбачають встановлення обмежень і заборон на валютному ринку, ліцензування окремих видів діяльності та операцій, необхідність одержання письмових дозволів НБУ, відповідність фінансово-господарської діяльності суб'єктів валютних відносин установленим критеріям чи нормативам тощо.

Використовуючи спеціальний фінансовий інструментарій, державний регулятор має змогу здійснювати вплив на процеси, які мають місце на валютному ринку, ініціювати стабілізаційні заходи щодо зміцнення курсу національної валюти, впливати на зовнішньоекономічну діяльність.

Якщо проаналізувати зміну облікової ставки, то побачимо, що дисконтна політика НБУ була спрямована на стабілізацію ситуації на валютному ринку, зокрема у 2014 р. розмір облікової ставки складав 14,0 %, на кінець 2015 р. – 22,0 %, 2016 р. – 14,0 %, 2018 р. – 18,0 %. З 26.04.2019 р. облікова ставка НБУ встановлена на рівні 17,5 % [7].

У комплексі з дисконтною політикою НБУ реалізує свою девізну політику, яка передбачає купівлю-продаж іноземної валюти на міжбанківському ринку України. Зростання обсягу іноземної валюти на внутрішньому валютному ринку призводить до штучного зниження курсу національної валюти, а відповідно стимулює здійснення експортних операцій в економіці, і навпаки, купівля НБУ іноземної валюти на міжбанківському ринку в кінцевому результаті приведе до зростання обсягів імпорتنих операцій.

НБУ проводить монетарну політику на засадах режиму інфляційного таргетування з плаваючим обмінним курсом. При цьому задекларовано три завдання валютних інтервенцій: накопичення валютних резервів, згладжування кон'юнктурних коливань на валютному ринку, підтримку трансмісії ключової процентної ставки. З початку 2019 р. НБУ щомісячно виходив на валютний ринок із валютними інтервенціями, так, за січень – квітень 2019 р. було куплено 1113,1 млн дол. США, продано 188,4 млн дол. США [8].

Диверсифікація як інструмент валютного регулювання передбачає формування валютних резервів із найбільш стійких валют. До складу золотовалютних резервів України входять усі валюти, що включені до кошика спеціальних прав запозичень МВФ: долар США, євро, юань, фунт стерлінгів та єна.

Що стосується адміністративних важелів, то з метою валютного регулювання НБУ може передбачати такі заходи:

- обов'язковий продаж частини валютної виручки чи інших надходжень в іноземній валюті;
- встановлення граничних термінів щодо розрахунків за експортно-імпортними операціями;
- встановлення спеціальних умов для здійснення операцій, пов'язаних із рухом капіталу;
- необхідність одержання дозволів чи лімітів для здійснення окремих валютних операцій;
- резервування коштів за валютними операціями та інші заходи щодо цільового використання купленої іноземної валюти, використання визначених нормативно-правовими актами НБУ форм міжнародних розрахунків, дотримання встановленого порядку при їх здійсненні, дотримання обмежувачих умов при транскордонному переміщенні через кордон валютних цінностей [9].

Якщо провести аналіз конкретно-визначених напрямів валютного регулювання, то можна виділити такі основні напрями його здійснення:

- заборону/дозвіл на здійснення визначених видів діяльності чи проведення певних операцій на валютному ринку;
- збільшення/обмеження кількості, термінів чи сум валютних операцій;
- спрощення або ускладнення правил здійснення тих чи інших видів діяльності, документального оформлення тих чи інших видів операцій на валютному ринку.

На підтвердження свого припущення проведемо аналіз та систематизуємо напрями валютного регулювання в контексті його лібералізації (табл. 1).

Прийняття Постанови Правління НБУ «Про врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринку» було необхідним, зважаючи на критичний стан валютного ринку після анексії Російською Федерацією АР Крим та окупації частини територій Донецької та Луганської областей [11]. З 2014 р. приріст суми зовнішнього боргу склав 188,4 % порівняно з попереднім періодом, що пов'язано з виділенням першого траншу від МВФ у рамках стабілізаційного кредиту [13].

Напрями валютного регулювання в Україні

Напрямок валютного регулювання	Інструментарій валютного регулювання
<p>Заборона/дозвіл на здійснення діяльності чи проведення певних операцій на валютному ринку</p>	<p>Дозволено:</p> <ul style="list-style-type: none"> – вільне використання рахунків юридичних осіб за кордоном (крім операцій з переказів коштів з України на такі рахунки); – укладання валютних форвардів для хеджування експортно-імпортних та боргових операцій; – здійснення операцій за рахунками юридичних осіб-нерезидентів у банках України; – банкам продавати своїм клієнтам державні цінні папери в іноземній валюті, за іноземну валюту; – укладання банками валютних свопів з резидентами та нерезидентами; – безлімітні інвестиції банків у цінні папери інвестиційного класу; – юридичним особам ввезення-вивезення банківських металів, якщо це передбачено їх статутом; – резидентам внесення платежів у іноземній валюті під час страхування життя; – здійснювати інвестиції та кредитувати резидентів з ЛОРО-рахунка в гривнях банку-нерезидента; – банкам-нерезидентам купувати валюту на всю суму залишку в гривнях на ЛОРО-рахунку; – купувати і накопичувати іноземну валюту на рахунку для виплат за зовнішніми запозиченнями; – здійснення інвестицій в Україну у валютах 1-ї та 2-ї групи Класифікатора валют (вільноконвертовані валюти та валюти країн – партнерів по ЗЕД); – юридичним особам купувати іноземну валюту для виконання своїх зобов'язань, проте її слід використати за 10 днів. <p>Заборонено: зарахування зустрічних вимог за експортними контрактами у валютах 1-ї групи Класифікатора валют; розраховуватись іноземною валютою на території України.</p>

Напрямок валютного регулювання	Інструментарій валютного регулювання
Збільшення/ обмеження кількості, термінів чи сум валютних операцій	<p>Збільшуються:</p> <ul style="list-style-type: none"> – граничний термін здійснення розрахунків за експортно-імпортними контрактами (до 365 днів), за порушення терміну розрахунків нараховується пеня у розмірі 0,3 % від суми заборгованості; – ліміт на перекази іноземної валюти за кордон без відкриття рахунка для фізичних осіб до 150 тис. грн за рік; – ліміт на купівлю банківських металів фізичними та юридичними особами до еквіваленту 150 тис. грн за день (для юридичних осіб, що ведуть діяльність, пов'язану з використанням банківських металів, обмежень немає); – ліміт на репатріацію дивідендів нерезиденту до 7 млн євро в місяць, дозволено виплачувати дивіденди до 2017 р. <p>Скасовуються:</p> <ul style="list-style-type: none"> – валютний нагляд за експортно-імпортними операціями до 150 тис. грн; – індивідуальні ліцензії на валютні операції (замінено на систему е-лімітів – для операцій на суму понад 2 млн євро за рік для юридичних осіб, 50 тис. євро за рік для фізичних осіб); – обмеження на дострокове погашення зовнішніх зобов'язань. <p>Дозволяється купівля іноземної валюти фізичними особами online в межах ліміту купівлі готівкової валюти – в еквіваленті до 150 тис. грн в день.</p> <p>Обов'язковим є конвертування експортерами 30 % одержаної валютної виручки у гривні, одержаної від нерезидентів.</p>

Напрямок валютного регулювання	Інструментарій валютного регулювання
Спрощення/ускладнення правил здійснення діяльності, документального оформлення операцій на валютному ринку	<p>Скасовуються:</p> <ul style="list-style-type: none"> – санкції у вигляді припинення зовнішньоекономічної діяльності за порушення строків розрахунків; – процедура реєстрації зовнішніх запозичень; – подвійний контроль за операціями з експорту продукції – валютний нагляд здійснює банк, який отримав інформацію про відповідну митну декларацію. <p>Уніфіковано: переміщення валютних цінностей через кордон; кредитні договори для здійснення платежів мають бути внесені до електронної бази НБУ (кредити від нерезидентів реєстрації не підлягають).</p> <p>Можливе дострокове повернення кредитів нерезидентам; відкриття поточних рахунків в українських банках юридичними особами-нерезидентами</p>

Джерело: систематизовано на основі [10].

Валютні обмеження стосувалися термінів розрахунків за експортно-імпортними операціями, операцій з корпоративними правами та виплатою дивідендів нерезидентам, виплат за кредитами, залученими на зовнішньому ринку, здійснення авансових платежів за імпортом товарів, ліцензування, купівлі іноземної валюти та обов'язкового продажу її частини, видачі готівки в іноземній та національній валюті [11].

Упровадження таких заходів захисту мало на меті послабити вплив валютних ризиків на курс гривні та стабілізувати ситуацію на фінансовому ринку. У таких умовах важливим є аналіз показників зовнішньоторговельного балансу країни. Відповідно до законодавства зовнішньоекономічна діяльність являє собою діяльність суб'єктів господарювання резидентів та нерезидентів, а також діяльність державних замовників з оборонного замовлення у випадках, визначених законами України, побудовану на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами [12].

Проведемо аналіз показників зовнішньоторговельного балансу України за даними, поданими в табл. 2.

Таблиця 2

**Показники зовнішньоторговельного балансу України
у 2014–2018 рр. [13]**

Роки	Номіналь- ний ВВП	Експорт товарів і послуг		Імпорт товарів і послуг		Сальдо	
	млн грн	млн грн	у % до ВВП	млн грн	у % до ВВП	млн грн	у % до ВВП
2014	1 566 728	77 0121	49,2	834 133	53,2	-64 012	-4,1
2015	1 979 458	1 044 541	52,8	1 084 016	54,8	-39 475	-2,0
2016	2 383 182	1 174 625	49,3	1 323 127	55,5	-148 502	-6,2
2017	2 982 920	1 430 230	47,9	1 618 749	54,3	-188 519	-6,3
2018	3 558 706	1 608 890	45,2	1 914 893	53,8	-306 003	-8,6

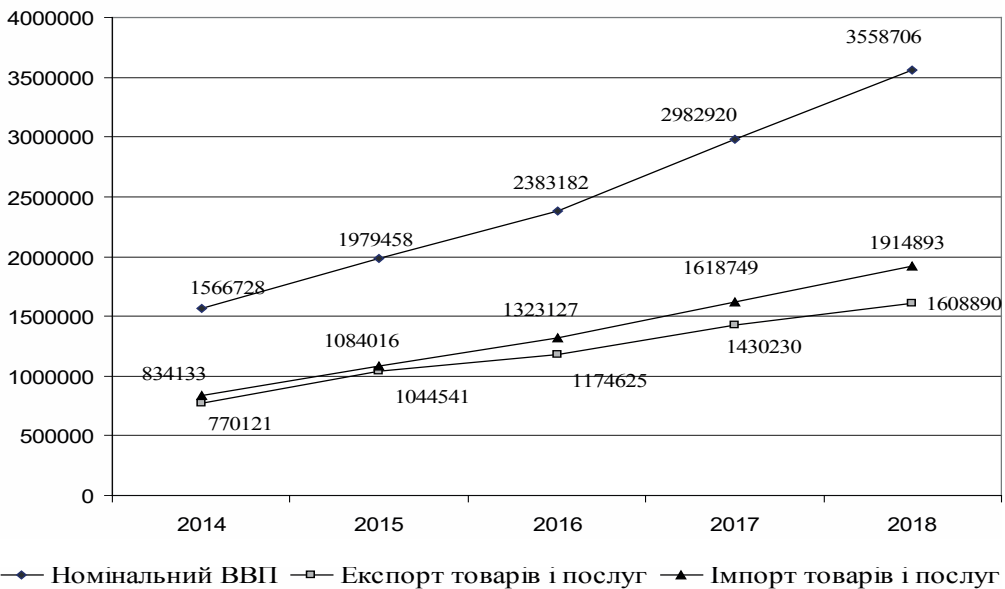
У зовнішній торгівлі України протягом 2012–2016 рр. спостерігалось зниження обсягів експорту товарів. За даними табл. 2 протягом 2014–2018 рр. спостерігаємо зростання суми експорту товарів і послуг, що забезпечувалося не стільки зростанням обсягу вивозу товарів і послуг із митної території України за кордон, а за рахунок зростання цін на деякі товарні позиції на світових ринках.

Проте у 2017 р. обсяг експорту продукції склав 43,3 млрд дол. США, що перевищило відповідний показник 2016 р. на 19 %, у 2018 р. сума експортної виручки продовжувала зростати та склала 47,3 млрд дол. США, що на 9,2 % млрд дол. більше порівняно з 2017 р.

Динаміку показників зовнішньоторговельного балансу відображено на рисунку.

Тенденція щодо зростання експорту є однозначно позитивною, проте якщо проаналізувати обсяги імпорту, то темпи приросту витрат на імпорт є значно вищі, що спричиняє збільшення від'ємного сальдо зовнішньоторговельного балансу України. Так, на кінець 2018 р. розмір сальдо сягнув -8,6 % ВВП.

Якщо провести аналіз структури експорту, то побачимо, що Україна все ще залишається країною сировинного експорту. Так, наша держава є найбільшим експортером соняшникової олії, кукурудзи, чорних металів, залізної руди та пшениці.

Динаміка показників зовнішньоторговельного балансу України за 2014–2018 рр. [13]

За підсумками аналізованого періоду спостерігаємо приріст обсягів експорту мінеральних добрив (на 77 % порівняно з попереднім роком), руд і шлаків (40 %), насіння та плодів олійних рослин (40 %). Найбільшими країнами – імпортерами вітчизняної продукції та послуг були Російська Федерація, Польща, Туреччина, Італія, Індія.

Найбільшу частку у структурі імпорту склали продукти паливно-енергетичного комплексу, ядерні реактори, котли і транспортні засоби. Найбільшими країнами-експортерами є Російська Федерація (14,5 %), Китай (11 %), Польща (7 %), Білорусь (6,5 %).

Зовнішньоторговельний обіг збільшився на 29,8 % до 92,8 млрд дол., а сальдо зовнішньої торгівлі товарами залишається від'ємним 306 млрд грн., що більше в 4,78 разу до 2016 р. Це свідчить про те, що витрати на оплату імпорتنих поставок не покриваються надходженнями від експорту. Також від'ємний торговельний баланс знаходить своє відображення в уповільненому зростанні економіки.

Економіка України є відкритою для зовнішніх ринків, а її експорт прямо залежить від світових цін на сировинні ресурси, що свідчить про необхідність диверсифікації структури експорту в бік збільшення частки готової продукції із вищою доданою вартістю.

Повноваження щодо складання платіжного балансу в нашій державі на законодавчому рівні покладено на Національний банк України, який забезпечує складання та публікацію статистики зовнішнього сектору відповідно до вимог 6-го видання «Керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції» (МВФ, 2009) та «Керівництва для укладачів і користувачів статистики зовнішнього боргу» (МВФ, 2013) [14].

Платіжний баланс країни становить інформаційну базу для аналізу валютних потоків у сфері міжнародного туризму, який відповідно до своєї методологічної будови містить статистичні показники, що відображають обсяги експорту та імпорту за розділом «Послуги», підрозділом «Подорожі» із деталізацією даних у розрізі окремих статей «Особисті» та «Ділові». Проведемо аналіз статей «Подорожі» (табл. 3).

Таблиця 3

Кореспонденція статті «Подорожі» у платіжному балансі України [15]

Статті платіжного балансу	Показники за відповідний рік, млн дол. США				
	2013	2014	2015	2016	2017
Подорожі	-680	-3 449	-4 019	-4 892	-5 860
Кредит	5 083	1 612	1 082	1 078	1 261
Дебет	5 763	5 061	5 101	5 970	7 121
Ділові	-1 468	-1 374	-1 898	-2 364	-3 148
Кредит	284	121	86	102	120
Дебет	1 752	1 495	1 984	2 466	3 268
Особисті	788	-2 075	-2 121	-2 528	-2 712
Кредит	4 799	1 491	996	976	1 141
Дебет	4 011	3 566	3 117	3 504	3 853
Послуги	6 494	2 522	1 093	489	1 019
Кредит	22 613	14 884	12 442	12 448	14 167
Дебет	16 119	12 362	11 349	11 959	13 148
Товари та послуги	-15 634	-4 606	-2 362	-6 453	-8 644
Кредит	81 719	65 436	47 862	46 008	53 868
Дебет	97 353	70 042	50 224	52 461	62 512

Обсяги експорту та імпорту за статтею «Подорожі» базуються на квартальних даних щодо кількості іноземців, які в'їхали в Україну, та громадян України, що виїхали за кордон (у розрізі країн світу та мети поїздки), середніх витрат одного подорожуючого та середньої тривалості поїздки [14].

Висновки. З проведених досліджень випливає, що, незважаючи на те, що платіжний баланс країни забезпечує інформаційну базу дослідження валютних потоків у сфері міжнародного туризму, залишаються проблеми неповного виявлення показників експорту та імпорту туристичного капіталу країни, які спричиняють недооцінювання значення туризму в міжнародній торгівлі товарами та послугами. Досліджуючи формування валютних надходжень у сфері міжнародного туризму, крім платіжного балансу, доцільно застосовувати методичні підходи, що сприяють лібералізації валютного регулювання міжнародного туризму.

Підсумовуючи наведене, доходимо висновку, що валютне регулювання не чинить безпосереднього впливу на обсяги та вартість експортно-імпоротної діяльності, проте воно визначає умови укладання та вартість зовнішньо-економічних контрактів, правила оформлення та ведення цих операцій. Запроваджені зміни в регулюванні валютних операцій під час експорту послуг здебільшого справлятимуть позитивний ефект, оскільки спрощують здійснення валютних операцій під час експорту послуг на невеликі суми, а запроваджені обмеження, найімовірніше, істотно не впливатимуть на сумлінних великих експортерів.

Незважаючи на певну лібералізацію у валютному регулюванні, спостерігаємо надмірну зарегульованість сфери валютних відносин. До того ж невідомість дії валютних обмежень в умовах кризового стану економічної системи країни є основною перешкодою для залучення іноземних інвестицій та ведення бізнесу нерезидентами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Данилишин Б. М. Основні напрями монетарної політики України. *Фінанси України*. 2018. № 1. С. 9–25.
2. Mazaraki A., Lagutin V. Domestic market of Ukraine in an unstable economy. *Herald of KNUTE*. 2014. № 6. С. 9–24.
3. Уманців Ю. М., Міняйло О. І. Економічна політика держави в умовах глобальних трансформацій. *Економіка України*. 2018. № 9. С. 37–49.
4. Кобзар О. Валютна революція. *Dead Lawyers Society*. URL: <https://medium.com/dead-lawyers-society/currency-revolution-5830f127615b> (дата звернення: 30.04.2019).
5. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21 черв. 2018 р. № 2473-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 30. Ст. 239. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19> (дата звернення: 30.04.2019).

6. Костюченко В. М. Аналіз впливу валютного регулювання на посткризовий розвиток зовнішньої торгівлі України. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2012. Вип. 2 (23). С. 138–147.
7. Облікова ставка Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/control/articleart_id=53647&cat_id=44580 (дата звернення: 30.04.2019).
8. Показники валютного ринку України. *Сайт Національного банку України*. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=7693080 (дата звернення: 30.04.2019).
9. Про затвердження Положення про заходи захисту та визначення порядку здійснення окремих операцій в іноземній валюті: Постанова Каб. Міністрів України від 02.01.2019 № 4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004500-19> (дата звернення: 30.04.2019).
10. Національний банк затвердив нову систему валютного регулювання та оприлюднив дорожню карту валютної лібералізації. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=85295172&cat_id=55838 (дата звернення: 30.04.2019).
11. Про врегулювання ситуації на валютному ринку України: Постанова Правління НБУ від 20.08.2014 № 515. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0515500-14> (дата звернення: 30.04.2019).
12. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 959-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 29. Ст. 377. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12> (дата звернення: 30.04.2019).
13. Експорт та імпорт України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/eximp/> (дата звернення: 30.04.2019).
14. Методологічний коментар до статистики зовнішнього сектору України (відповідно до 6-го видання «Керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції»). URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=19138166> (дата звернення: 30.04.2019).
15. Динаміка платіжного балансу України: стандартна форма представлення (відповідно до КПБ6). URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=19208301> (дата звернення: 30.04.2019).

REFERENCES

1. Danylyshyn, V. M. (2018). Osnovni napriamy monetarnoi polityky Ukrainy [Main directions of monetary policy of Ukraine]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine, 1*, 9–25 [in Ukrainian].
2. Mazaraki, A., & Lagutin, V. (2014). Domestic market of Ukraine in an unstable economy. *HERALD KNUTE, 6*, 9–24.
3. Umantsiv, Yu. M., & Miniailo, O. I. (2018). Ekonomichna polityka derzhavy v umovakh hlobalnykh transformatsii [Economic policy of the state in the conditions of global transformations]. *Ekonomika Ukrainy – Ukraine economy, 9*, 37–49 [in Ukrainian].
4. Kobzar, O. (2019). Valiutna revoliutsiia [Currency revolution]. *Dead Lawyers Society*. Retrieved from <https://medium.com/dead-lawyers-society/currency-revolution-5830f127615b> [in Ukrainian].

5. Pro valiutu i valiutni operatsii: Zakon Ukrainy vid 21.06.2018. 2473-VIII [About currency and currency transactions. Law of Ukraine dated June 06, 2018. 2473-VIII]. (2018). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Information from the Verkhovna Rada of Ukraine*, 30, art. 239. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19> [in Ukrainian].
6. Kostiuchenko V. M. (2012). Analiz vplyvu valiutnoho rehuliuвання na postkryzovyi rozvytok zovnishnoi torhivli Ukrainy [Analysis of the influence of foreign exchange regulation on the post-crisis development of Ukraine's foreign trade]. *Problemy teorii ta metodologii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu – Problems of the theory and methodology of accounting, control and analysis*, 2 (23), 138–147 [in Ukrainian].
7. *Oblikova stavka Natsionalnogo banku Ukrainy [The discount rate of the National Bank of Ukraine]*. (n. d.). Retrieved April 30, 2019, from https://bank.gov.ua/control/articleart_id=53647&cat_id=44580 [in Ukrainian].
8. *Pokaznyky valiutnoho rynku Ukrainy [Indicators of the currency market of Ukraine]*. (n. d.). Retrieved April 30, 2019, from https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=7693080 [in Ukrainian].
9. *Pro zatverdzhennia Polozhennia pro zakhody zakhystu ta vyznachennia poriadku zdiisnennia okremykh operatsii v inozemni valiuti. Postanova Kabinetu ministriv Ukrainy, 02.01.2019. [On Approval of the Regulation on Protection Measures and Determining the Procedure for the Implementation of Certain Foreign Currency Transactions Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated January 2, 2019. 4]*. (2019). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004500-19> [in Ukrainian].
10. *Natsionalnyi bank zatverdyl novu systemu valiutnoho rehuliuвання ta opryliudnyv dorozhniu kartu valiutnoi liberalizatsii [The National Bank approved a new system of currency regulation and unveiled a road map of currency liberalization]*. (n. d.). Retrieved April 30, 2019, from https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=85295172&cat_id=55838 [in Ukrainian].
11. *Pro vrehuliuвання sytuatsii na valiutnomu rynkakh Ukrainy: Postanova Pravlinnia NBU vid 20.08.2014. 515 [On the settlement of the situation on the currency market of Ukraine Resolution of the Board of the NBU dated August 20, 2014. 515]*. (2014). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0515500-14> [in Ukrainian].
12. Pro zovnishnoekonomichnu diialnist: Zakon Ukrainy vid 16.04.1991. 959-XII [About foreign economic activity. Law of Ukraine dated April 16, 1991, 959-XII]. (1991). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Information from the Verkhovna Rada of Ukraine*, 29, art. 377. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12> [in Ukrainian].
13. *Eksport ta import Ukrainy [Export and import of Ukraine]*. (n. d.). Retrieved April 30, 2019, from <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/eximp/> [in Ukrainian].
14. *Metodolohichniy komentar do statystyky zovnishnoho sektoru Ukrainy (vidpovidno do 6-ho vydannia «Kerivnytstva z platizhnoho balansu ta mizhnarodnoi investytsiinoi pozytsii») [Methodological commentary on statistics of the external sector of Ukraine (in accordance with the 6th edition of the Manual on Balance of Payments and International Investment Position)]*. (n. d.). Retrieved April 30, 2019, from: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=19138166> [in Ukrainian].

15. *Dynamika platizhnoho balansu Ukrainy: standartna forma predstavlennia (vidpovidno do KPB6) [Dynamics of Ukraine's Balance of Payments: Standard Presentation Form (in accordance with KPB6)]*. (n. d.). Retrieved April 30, 2019, from <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=19208301> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 06.05.2019 р.

Стаття пройшла рецензування 20.05.2019 р.

Стаття рекомендована до опублікування 24.05.2019 р.

В. В. ГУМЕНЮК

доктор економічних наук, професор кафедри туризму Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, Україна, г. Івано-Франківськ

Т. В. СОЛОДЖУК

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Україна, г. Івано-Франківськ

ВАЛЮТНОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ В СИСТЕМЕ ФАКТОРОВ АКТИВИЗАЦИИ ВНЕШНЕЙ ТОРГОВЛИ

В статье раскрыты теоретические и правовые аспекты валютного регулирования государства, процесс его становления в Украине и роль в системе рычагов, используемых регулятором для стабилизации ситуации на валютном рынке. Исследовано влияние мер валютного регулирования на показатели внешнеторгового баланса.

Ключевые слова: валютное регулирование, валютная система, административные меры валютного регулирования, экономические рычаги, внешнеэкономическая деятельность.

V. V. HUMENIUK

Doctor of Science in Economics, Professor of Tourism Department, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ukraine, Ivano-Frankivsk

T. V. SOLODZHUK

PhD in Economics, Associate Professor of Finance Department, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine, Ivano-Frankivsk

CURRENCY REGULATION IN THE SYSTEM OF EXTERNAL TRADE ACTIVATION FACTORS

Problem setting. Under conditions of globalization currency system of each country is formed under the influence of the need for international cooperation, exchange of capital in different markets, movement of labor between countries and the growing influence of transnational corporations.

Under conditions of globalization, the currency system of each country is formed under the influence of the need for international cooperation, the exchange of capital in different markets, labor movement between countries and the increased impact of the activities of transnational corporations.

Recent research and publications analysis. Issues of foreign exchange regulation of foreign trade remain underdeveloped at the theoretical and methodological levels and require a separate study.

Paper objective. The purpose is to study the main theoretical and legal aspects of the currency regulation of the state, the need for its implementation, and its impact on the indicators of the foreign trade balance of Ukraine.

Paper main body. In the article it was noted that while carrying out regulations the state uses two bunches of leverages: economical and administrative. First consist of discount rate policy, policy of currency interventions, diversification of foreign exchange reserves, devaluation and revaluation of national currency. The second are used to provide the establishment of restrictions and prohibitions on the foreign exchange market.

The analysis of currencies regulation specifically defined directions was done. It helped to highlight three directions of its implementation: prohibition / permission to carry out certain activities or conduct certain operations in the foreign exchange market; enhancement / limitation of foreign exchange transactions amount, terms, sums; simplification or complication of the rules implementation certain activities, documentary registration of certain types of transactions in the foreign exchange market. The monetary control measures in force in Ukraine have been distributed according to certain directions.

The importance of analysis foreign trade balance indicators of the country was substantiated volume abroad, but due to rising prices for some commodity positions in world markets. While analyzing the structure of exports, it was concluded that Ukraine is still a country of raw material exports. It is the largest exporter of sunflower oil, corn, ferrous metals, iron ore and wheat.

From the conducted research it follows that the problems of incomplete indicator's identification export and import tourism capital of the country, which cause underestimation of the value of tourism in international trade in goods and services.

Conclusions of the research. Summarizing the above, we've arrived at the conclusion that currency regulation does not directly affect the volumes and value of export and import activities, but they determine the terms and conditions of the conclusion and value of foreign economic contracts, the rules for designing and conducting these operations. The changes of the foreign exchange transactions regulation that were introduced in the during the export of services will, in most cases, positively effect, since they facilitate the implementation of foreign exchange transactions in the export of services for small amounts, and the restrictions imposed are unlikely to have a significant effect on conscientious large exporters.

Short Abstract for the article

Abstract. The article deals with the theoretical and legal aspects of currency regulation, the process of its formation in Ukraine, and the role in the system leverage used by the regulator to stabilize the situation on the foreign exchange market. The influence of foreign

exchange regulation measures on the formation of foreign trade balance indicators was investigated.

Key words: currency regulation, currency system, administrative measures of currency regulation, economic levers, foreign economic activity.

Article details:

Received: 06 May 2019

Revised: 20 May 2019

Accepted: 24 May 2019

Рекомендоване цитування: Гуменюк В. В., Солоджук Т. В. Валютне регулювання в системі чинників активізації зовнішньої торгівлі. *Економічна теорія та право*. 2019. № 2 (37). С. 11–27. DOI: 10.31359/2411-5584-2019-37-2-11.

Suggested Citation: Humeniuk, V. V., & Solodzhuk, T. V. (2019). Valiutne rehuliuвання v systemi chynnykiv aktyvizatsii zovnishnoi torhivli [Currency regulation in the system of external trade activation factors]. *Ekonomichna teoriia ta pravo – Economic Theory and Law*, 2 (37), 11–27. DOI: 10.31359/2411-5584-2019-37-2-11.